

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ERİKSON'UN PSİKO-SOSYAL GELİŞİM DÖNEMLERİNE AİT KAZANIMLARININ İNCELENMESİ

Güneş ÖZDAMAR¹

Elif Nilay ADA¹

Zekai PEHLİVAN¹

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; beden eğitimi öğretmeni adaylarının Erikson'un psikososyal gelişim dönemlerindeki kazanımlarının farklı değişkenlere göre incelenmesidir. Çalışmaya yedi farklı üniversiteden ve yaş ortalamaları 21,26 (SS=2,15) olan, 282'si kadın ($\bar{X}_{\text{yaş}} = 21,00$; SS=2,00), 400'ü erkek ($\bar{X}_{\text{yaş}} = 21,79$; SS=2,20) toplam 682 beden eğitimi öğretmen adayı gönüllü olarak katılmıştır. Veriler Erikson'un "Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği" ile toplanmıştır. Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistiklerin yanında, ikili karşılaştırmalarda bağımsız örnekler t-testi, ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi ve farklılığın kaynağını bulmak için de analizi kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlılığı için ise, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon testi kullanılmıştır, hata payı 0,05 olarak kabul edilmiştir. Yapılan analizlere göre; cinsiyet ve sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık elde edilmişken; YGS puanı ve lisanslı olarak spor yapıp yapmama değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi öğretmen adayları, erikson'un psiko-sosyal gelişim dönemleri.

THE EXAMINATION OF PHYSICAL EDUCATION TEACHER CANDIDATES' GAINS OF ERICSON'S PSYCHOSOCIAL DEVELOPMENT PERIODS

ABSTRACT

The aim of this study was to examine physical education teacher candidates' gains of Ericson's psychosocial development periods in terms of different variables. A total of 682 physical education teacher candidates, 282 women ($\bar{X}_{\text{age}} = 21.00$, Sd=2.00) and 400 men ($\bar{X}_{\text{age}} = 21.79$, Sd=2.20), with a mean age of 21.26 (Sd=2.15) from 7 different universities participated in the study voluntarily. Data was collected with Eric Ericson's "psychosocial development periods scale". Descriptive statistics analyses (mean, standard deviation, frequency and percent), independent samples t-test, one way Analysis of Variance (ANOVA) and Tukey Post-hoc analysis were used in data analysis. Pearson Correlation test was used for the significance of the association between independent variables and margin of error was accepted as 0.05. Significant difference was fund between gender and the year of study while no significant difference in terms of university entering point and doing sport with license.

Keywords: Physical education teacher candidates, ericson's psycho-social development periods.

¹ Mersin Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Yazışmadan Sorumlu Yazar, email: elifnilayada@gmail.com

GİRİŞ

Gelişimin, kalıtım ve çevreden etkilenme durumları pek çok araştırmacı tarafından incelenmiştir [1]. Gelişimin birikimli ya da aniden ortaya çıkan bir durum olup olmadığına ilişkin açıklamalar ise devam etmektedir. Bu süreçte; gelişime çok boyutlu açıdan bakması, gelişimin süreklilik gösterdiğini belirtmesi, gelişim sürecinde pek çok faktörün etkileşim halinde olduğunu kabul etmesi, insana dair olumlu bir yaklaşım sunması ve her kültüre adapte edilebilir olması nedeniyle, Erikson'un Psiko-sosyal gelişim dönemlerine ilişkin kuramı oldukça değerlidir. Her kültüre adapte edilebilir olması ise teorinin evrenselliği açısından oldukça önemli görülmüştür [2]. Erikson, psiko-sosyal gelişim kuramını klinik gözlemlerine dayanarak ortaya atmıştır. Bu kuram, yaşamın tüm dönemlerini kapsadığı için insan gelişiminde bugüne kadar öne sürülmüş olan en kapsamlı epigenetik ilkelere dayanan açıklamadır. Bu ilke, kişinin yaşamı boyunca başından geçen psiko-sosyal faktörlere uyumu olarak ifade edilmektedir [3]. Erikson, insanın diğer insanlarla ilişki içinde geliştiğini ve sosyal çevresinde yer alan ebeveyn, öğretmen ve arkadaşların kişinin psiko-sosyal gelişimi için önemli rol oynadığını belirtmiştir [4].

Gelişimin yalnızca kalıtsal değil, çevresel faktörlerin de etkisiyle şekillendiği gerçeği, pek çok yarar sağlar. Özellikle üniversite ortamı, mesleğe geçişte çok önemli yer tutmaktadır. Değerlerin şekillendiği en önemli ortam olan üniversite yıllarının önemi, bu çalışma aracılığı ile bir kez daha vurgulanmıştır. Gelişim sürecinde, çevreyle birlikte biyolojik yapının sürekli etkileşim içinde bulunduğunu kabul eden psikologlar, etkileşim sürecine önem verirler ve bu sürecin onların gelişiminin yönünü ve derecesini belirlediğini kabul ederler [5].

Erikson'un psiko-sosyal gelişim dönemleri sekiz kritik dönemi ifade eder [6]. Sadock ve Sadock (2009) 'a göre, bu evrelerin birinde başarılı olma gerçekleşmezse, geriye kalan diğer basamaklara fiziksel, bilişsel, sosyal ya da duyuşsal uyum problemleri şeklinde yansımalar olur [7]. Bu dönemlerin altıncı, yedinci ve sekizinci evreleri yetişkinlik ve yaşlılıkla ilgilidir. Erikson'un psiko-sosyal gelişim dönemlerinin ilk dördü; temel güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş), girişimciliğe karşı kuşku ve utanç (2-4 yaş), girişimciliğe karşı suçluluk (4-6 yaş), çalışma ve başarılı olmaya karşı aşağılık duygusu (7-11 yaş) ve kimlik bocalaması (12-17 yaş) olarak belirlenmiştir. Kimlik bocalaması dönemindeki ergen, bu dönemde önceki yılların kavgalarından birçoğunu yeniden vermek zorundadır. Bu dönemde gençleri asıl tedirgin eden şey, mesleki kimliği oluşturma konusundaki yetersizliktir. Gençler bu dönemde geçici olarak toplumdaki popüler kişilerle aşırı özdeşim içerisine girerler ve alaycılık ya da kayıtsızlık içerisinde yitip gitmemek için uğraş verirler. Kendi zihinlerinde onayladıkları ülkelere bağlılık gösterirler [6]. Erikson (1963, 1968), psiko-sosyal gelişim kuramının beşinci evresi olan "kimlik kazanmaya karşı rol karmaşasında" karar vermenin kimlik oluşumu için merkezi bir role sahip olduğunu ve krizin de karar verme açısından anahtar işlevi gördüğünü vurgulamaktadır [5,8-10].

Erikson (1984), her dönemde atlatılması gereken krizlerin, bireyin potansiyelini gerçekleştirme açısından önemli olduğunu ve bu karmaşaların üstesinden gelebildiği oranda sağlıklı bir kişiliğe sahip olacağını ileri sürmüştür [6]. Bir sonraki basamağa geçmek, bir önceki aşamayı başarıyla tamamlamaya bağlıdır [9]. Bu aşamaların kriz ya da bunalım olarak adlandırmış olduğu durum bir felaket tehdidi değil, tersine "artan bir yararlanabilirlik" ve aynı zamanda "gizil gücün artması dönemi" anlamına gelmektedir [5].

Erikson, çocukluk evrelerinin gelişimine ağırlık vermekte ve kimlik oluşumunun yaşam boyu devam eden bir süreç olduğunu, çocuklukta başladığını ve özellikle ergenlik döneminde önem kazandığını belirtmiştir [11]. Erikson ayrıca, psiko-sosyal gelişim dönemlerinin beşincisi olan "kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşası" dönemine ve kimlik kavramına özellikle vurgu yapmaktadır. Erikson, "kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşası" döneminin daha önceki dört dönemin kazanımlarının yeniden ortaya çıktığı, bireyin bu kazanımlar üzerine düşündüğü ve yaşadığı toplumla bu kazanımlarını bütünleştirmeye çalıştığı bir dönem olduğunu ifade etmektedir [6,10]. Özgünger ve Kapıkıran (2011) da psiko-sosyal gelişim ve olgunluk düzeyinin, çocuklarda davranış sorunlarıyla, ergenlerde kişilik bozuklukları ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir [12]. Erikson'a (1968) göre tutarlı ve bütünleşmiş kimlik duygusu yetişkinliğe geçişteki en önemli gelişimsel görevlerden biridir [13].

Ergenlik, dışsal standartların, bazı değerler ve standartların reddedilmesi ve diğer insanların kabul ettiklerinin, aile değerleri ve standartlarıyla kıyaslandığı bir dönemdir. Erikson ergenliği, kimlik kazanım süreci olarak tanımlamıştır. Bu kazanım, ergenliğin merkezinde yer almaktadır. Başarılı kimlik kazanımı, bireyin çevresiyle yani aile, okul ve toplumla olan ilişkisine dayanır [14]. Jessor (1993) ise kimlik kazanımının, risk alma davranışı ile yakından ilişkili olduğunu belirtir. Önemli sosyal ve bireysel fonksiyonların işe koşulması ve düzenlenmesi

açısından, risk alma davranışı kimlik kazanımını kolaylaştırırken; öz yeterlik içinde çok önemli bir unsur olarak belirtilmiştir [15].

Kimlik gelişimi için, ergenler sürekli onaylanma ve deneyim ararlar. Bu noktada, en doğruyu bulabilmek için farklı yaşam stilleri denemek isterler. Kimlik arayışındaki ergenlerin sağlıklı rol modellere ve risk alabilecekleri güvenli ortamlara ihtiyaçları vardır. Bazı gençler spor, sanat ya da akademik alanda iyi örneklerle rastlayarak öz yeterlik sağlayabilirken; diğerleri rastlayamadıklarından dolayı başaramayabilirler. Sonuç olarak, madde ya da alkol kullanımı, güvensiz ortamlarda risk alma davranışlarına girme, erken cinsel deneyim ya da şiddete yönelebilmektedirler [14,16]. Bu nedenle bireyin sağlıklı bir psiko-sosyal bir gelişim içinde olup olmadığının tespit edilmesi oldukça önemli hale gelmektedir.

Bu çalışmada beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının psiko-sosyal gelişimlerine odaklanılmıştır. Öğretmen olarak görev yapacak olan bu bireylerin gelişimlerinin ortaya konması, öğrenci geliştirme programlarının önemli bir yordayıcısı olabilir. Çünkü özellikle ilk beş evrenin önemi çok kez vurgulanmış [17,18] olup, bu evrelerin en önemli aşaması olan “kimlik kazanımı” evresinin üniversite yaşamının ilk yıllarına denk gelmesi, diğer evrelerin başarılı bir şekilde atlatılabilmesi açısından önemlidir. Diğer taraftan, Torges, Stewart ve Duncan (2008) tarafından yapılan çalışmada insanların geç yetişkinlik (yaşlılık) döneminde “benlik bütünlüğü”nü başarabileceklerini ve bunu Erikson’un orta yaşlı insanların bir sonraki nesle katkı sağlayabilmek ve aile olmak gibi davranışlarda bulunarak “üretici” durumda olmalarıyla ilişkili olduğunu aktarmışlardır [19]. Tüm aşamaların birbirini etkilediği ilkesi göz önünde bulundurulduğunda, soyutlanmamış ve ergenlikte rol karmaşası yaşamamış insanların, benlik bütünlüğüne ulaşma ihtimali de bu nedenle daha olasıdır. Bunlar ise, nitelikli öğretmen özelliği açısından son derece önem teşkil edebilir.

Öğretmenler üzerinde yapılan birçok çalışmada, kişilik bakımından yeterli bir öğretmenin, öğrencileri olumlu yönde etkilediğini, zayıf bir öğretmenin ise öğrencileri okuldan, hatta öğrenmeden soğuttuğu vurgulanmıştır. Ayrıca, aktarılanlara göre, gerçekte bir öğretmenin eğitsel yönünün ölçümü, onun ne yaptığı ile ilgili değil, kendisinin gerçekten ne olduğu ile ilgilidir [20].

Tüm bu bilgilere dayanarak; beden eğitimi öğretmen adaylarının gelişim dönemlerini incelemek ve bu gelişim özelliklerine sahip olma düzeylerini belirlemek açısından bu araştırma önemli görülmüştür. Çalışmaya katılan örneklem grubu geç ergenlik ve sonrasındaki döneme ait katılımcılardan oluşmaktadır. Bu dönemin özellikleri; içsel değerlere daha fazla önem verme, yetişkin otoritesine daha az değer verme, kariyer ve yaşam tarzıyla ilgili gelecek planı yapabilme, karmaşık yaşam becerisini çözmek için artmış kapasite, yakın, samimi ve romantik ilişki kurabilmedir [14].

Bahsedilen özelliklere sahip olduğu düşünülen beden eğitimi öğretmen adaylarının, sağlıklı kişilik yapısına ne kadar sahip olduklarını öğrenmemizde ve yordamamızda yalnızca öğretmen adayı belirleme sırasındaki testler ve sınavlar, bize gerekli bilgiyi sağlayamamaktadır. Oysa bir öğretmenin sağlıklı kişilik özelliklerine sahip olması, diğer tüm parametrelerden daha önemlidir. Hatta bu özellik, iyi öğretmenlik becerilerinin bir yordayıcısı olabilir. Türkiye’de, beden eğitimi öğretmeni yetiştiren okulların çok sayıda bulunması sebebiyle, niceliksel bir sorun kalmamıştır. Ancak niteliksel sorunların ortaya çıkmaya başladığı düşünülmektedir. Bir öğretmenin, konu alanı bilgisi ve öğretim becerisi ne kadar yeterli olursa olsun, öğretmenin kişiliğinin de mesleğin gerektirdiği özelliklerle uyumlu olması gerekir. Buradan hareketle, bu çalışmanın amacı, beden eğitimi öğretmen adaylarının Erik Erikson’un psiko-sosyal gelişim dönemlerine ait kazanımlarının cinsiyet, sınıf, sporculuk ve YGS puanları değişkenlerine göre incelenmesidir.

MATERYAL VE METOT

Katılımcılar

Çalışmaya, yaş ortalaması 21,26 (SS=2,15) olan ve yedi farklı üniversitenin (Mersin, Dokuz Eylül, Harran, Amasya, Muğla, Pamukkale ve Çukurova) beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören (1. Sınıf: %24,5, 2. Sınıf: %30,8, 3. Sınıf: %24,6 ve 4. Sınıf %20,1) toplam 682 öğretmen adayı katılmıştır. Katılımcıların 282’si kadın ($\bar{x}_{yas} = 21,00$; SS=2,00), 400’ü erkektir ($\bar{x}_{yas} = 21,79$; SS=2,20). Diğer yandan, katılımcılardan kadın adayların YGS puan ortalamaları 260,54 (SS=40,8) iken erkek adayların YGS puan ortalamaları ise 273,75 (SS=39,2)’tir.

Veri toplama aracı

Veriler, Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği (Erikson psycho-social stage inventory-EPST) ile toplanmıştır. Rosenthal ve ark. (1981) tarafından geliştirilmiş olan ölçek orijinalinde Erikson'un psiko-sosyal gelişim dönemlerinin ilk 6'sını ölçen, her biri 12'şer maddeden oluşan 6 alt ölçekli bir ölçme aracıdır ve toplam 72 maddedir. Beşli likert tipi olan ölçeğin güvenilirlik çalışması için 622 öğrenciye uygulama yapılmış ve iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları sırasıyla, Güven alt ölçeği için 0,63, Özerklik alt ölçeği için 0,62, Girişimcilik alt ölçeği için 0,57, Çalışkanlık alt ölçeği için 0,75, Kimlik alt ölçeği için 0,71 ve Yakınlık alt ölçeği için 0,63 olarak bulunmuştur [10]. Ancak Arslan ve Arı (2008) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada ölçeği 5 boyutlu ve 60 madde üzerinden değerlendirmiş, son boyutu (Yakınlık) değerlendirme dışı bırakarak geçerlik ve güvenilirlik bulguları elde etmişlerdir. Değerlendirme dışı bırakmalarının nedeni, dönemlere ait yaş aralığının örneklem için en uygun olarak belirlenmesinden kaynaklanmıştır. Erikson'un Psiko-sosyal Gelişim Dönemleri Ölçeği için üniversite öğrencileri ile yapılan uyarlama çalışmasında elde edilen iç tutarlık (Cronbach alpha) katsayıları Güven alt ölçeği için $\alpha=0,76$, Özerlik alt ölçeği için $\alpha=0,66$, Girişimcilik alt ölçeği için $\alpha=0,63$, Çalışkanlık alt ölçeği için $\alpha=0,79$, Kimlik alt ölçeği için $\alpha=0,70$ olarak bulunmuştur [10].

Bu çalışmaya ait iç tutarlık (Cronbach alpha) katsayıları ise Güven alt ölçeği için $\alpha=0,69$, Özerlik alt ölçeği için $\alpha=0,64$, Girişimcilik alt ölçeği için $\alpha=0,68$, Çalışkanlık alt ölçeği için $\alpha=0,79$, Kimlik alt ölçeği için $\alpha=0,68$ olarak bulunmuştur. Ölçeğe ait boyutlar ve madde sayıları Güven alt boyutunda 11, Özerklik, Girişimcilik, Çalışkanlık ve Kimlik alt boyutlarında ise 12 madde şeklindedir. Ölçekten alınan düşük puanlar gelişim dönemine ait olumlu kazanımı ifade ederken, elde edilen yüksek puanlar döneme ait olumsuz kazanımı ifade etmektedir.

Verilerin toplanması

Veri toplama aşamasında Beden Eğitimi Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğretmen adaylarının girdikleri herhangi bir dersin öğretim elemanından izin alınarak, ders başlamadan önce adaylara araştırmanın amacına yönelik açıklamalar yapılmış ve gönüllü adaylara veri toplama aracı verilmiştir. Erikson'un Psiko-sosyal Gelişim Dönemleri Ölçeği'nin (EPST) doldurulması yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

Verilerin analizi

Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistiklerin (ortalama, yüzde, standart sapma) yanında, verilerin parametrik test varsayımlarından normal dağılım şartını yerine getirdiği tespit edildikten sonra ikili karşılaştırmalarda bağımsız örnekler t-testi, ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi ve farklılığın kaynağını bulmak için Tukey Post-hoc analizi kullanılmıştır. Buna göre verilerin +1,96 ve -1,96 aralığında çarpıklık ve basıklık değerlerine sahip olduğu bulunduğu; parametrik test varsayımlarının bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlılığı için ise Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon testi kullanılmıştır. Hata payı $P<0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1: EPST'den elde edilen puanların cinsiyete göre değişip değişmediğini belirlemek için yapılan t-testi sonuçları

Alt Ölçekler	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	P
Güven	Kadın	282	27,87	6,57	-0,023	0,98
	Erkek	400	27,89	6,42		
Özerklik	Kadın	282	24,96	5,54	-1,48	0,14
	Erkek	400	25,63	6,21		
Girişimcilik	Kadın	282	25,23	6,23	-2,90	0,004*
	Erkek	400	26,66	6,45		
Çalışkanlık	Kadın	282	24,41	7,24	-2,51	0,012*
	Erkek	400	25,85	7,59		
Kimlik	Kadın	282	26,31	6,63	-2,13	0,034*
	Erkek	400	27,43	7,00		

* $P<0,05$

Tablo 1’de Erikson’un Psiko-sosyal Gelişim Dönemleri Ölçeğinden elde edilen puanların cinsiyete göre değişip değişmediğini belirlemek için yapılan t-testi sonucunda, Girişimcilik, Çalışkanlık ve Kimlik alt boyutlarında anlamlı farklılık elde edilmiştir. Buna göre erkekler kadınlara göre daha yüksek puanlar elde etmişlerdir ($P<0,05$).

Ölçekten elde edilen puanların sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Ölçekten elde edilen puanların sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonuçları

Alt Ölçekler	Sınıf	N	\bar{X}	SS	F	P	Tukey
Güven	1.00	167	27,32	6,35	2,31	0,075	
	2.00	210	27,49	6,71			
	3.00	168	28,98	6,12			
	4.00	137	27,83	6,61			
	Toplam	682	27,88	6,48			
Özerklik	1.00	167	24,33	5,67	2,47	0,061	
	2.00	210	25,50	5,82			
	3.00	168	25,63	5,85			
	4.00	137	26,06	6,47			
	Toplam	682	25,36	5,95			
Girişimcilik	1.00	167	24,65	6,21	5,55	0,001*	1-3 1-4
	2.00	210	25,93	6,08			
	3.00	168	26,44	6,40			
	4.00	137	27,56	6,79			
	Toplam	682	26,07	6,40			
Çalışkanlık	1.00	167	24,29	7,08	1,42	0,235	
	2.00	210	25,30	7,10			
	3.00	168	25,65	7,63			
	4.00	137	25,89	8,24			
	Toplam	682	25,26	7,48			
Kimlik	1.00	167	26,26	6,99	1,96	0,118	
	2.00	210	26,52	7,02			
	3.00	168	27,78	6,51			
	4.00	137	27,51	6,85			
	Toplam	682	26,97	6,87			

(*) $P<0,05$

Tablo 2’de ölçekten elde edilen puanların sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testine göre; yalnızca Girişimcilik alt boyutunda farklılık elde edilmiştir. Buna göre 1. sınıflar 3. ve 4. sınıflardan daha düşük puanlar elde etmişlerdir ($P<0,05$).

Tablo 3: YGS ile Alt Ölçekler Arasındaki Pearson Korelasyon sonuçları

		1	2	3	4	5	6
1-YGS	r	1					
	p						
2-Güven	r	-0,006	1				
	p	0,871					
3-Özerklik	r	0,052	0,540**	1			
	p	0,189	0,001				
4-Girişimcilik	r	0,061	0,500**	0,721**	1		
	p	0,122	0,001	0,001			
5-Çalışkanlık	r	0,000	0,539**	0,739**	0,702**	1	
	p	0,997	0,001	0,001	0,001		
6-Kimlik	r	-0,020	0,580**	0,672**	0,631**	0,55**	1
	p	0,613	0,001	0,001	0,001	0,001	

(*) P<0,05

Tablo 3’de YGS puanına ile alt ölçeklerden elde edilen puanlar arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır (P>0,05).

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı, beden eğitimi öğretmen adaylarının psiko-sosyal gelişim dönemlerine ait kazanımlarının incelenmesi ve böylece kişilik gelişimleri açısından ne düzeyde olduklarını belirlemektir. Bu amaçla, ilk olarak Erikson’un psiko-sosyal gelişim dönemleri ölçeğinden elde edilen puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız gruplar için t-testi yapılmış ve sonucunda; Girişimcilik, Çalışkanlık ve Kimlik alt boyutlarında farklılık elde edilmiştir. Kadın adayların erkek adaylara göre olumlu kazanımlar elde ettiği görülmüştür (Tablo 1).

Kuramda, bireylerin girişimcilik durumları desteklenmezse, suçluluk duygusunun ortaya çıkabileceği vurgulanmıştır [6,21]. Toplumumuzda kadınlar, erkeklere göre daha az onaylanma yaşamaktadırlar. Erkeklerin pek çok davranışı başta aile olmak üzere çevre tarafından kolaylıkla destek görürken; kadınların ise daha baskı altında yetiştirilme eğilimi vardır [22]. Ancak bu durum, ülkemizde üniversite yaşantısı geçiren kadın bireyler için geçerli olmayabilir. Üniversitede okumak için teşvik edilmiş kadınların; başka bir şehirde yaşayabilme, tek başına kalabilme, kişisel ihtiyaçlarını yardım almadan giderebilme, tek başına seyahat edebilme ve sosyalleşebilme özelliklerinin, üniversite yaşantısı olmayan kadınlardan daha gelişmiş olması doğaldır. Erkekler için üniversite okumak daha olağan ve beklenen bir durumken, kadınlar için bu durum farklı olabilir. Üniversitede okuyan kadınların, nispeten daha az baskıcı tutum ya da baskıcı olmayan tutum gösteren ailelerin çocukları olduğu da söylenebilir. Başka bir ifadeyle, çalışmaya katılan kadın adayların, erkek adaylara göre daha teşvik edici, cesaretlendirici bir aile ortamına sahip oldukları çalışma sonuçlarından anlaşılmaktadır.

Yine, Çalışkanlık boyutunda da kadın katılımcıların elde ettikleri puan ortalamaları erkek adayların ortalamalarından anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Bu durum, kadın adayların Erikson’un psiko-sosyal gelişim dönemlerindeki “çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu” dönemini, erkek adaylara göre olumlu kazanımla atlattıklarını göstermektedir. Dönemin gereksinimi olan merak duygularının giderilmesi; öğrenme konusunda bireyin çevresindeki olumlu tutum ve sorduğu soruların cevabını alabilmesi olarak geçmektedir. Hatta çabaları desteklenen bireylerde çalışma ve başarıma duygusunun geliştiği belirtilmiştir [21]. Ayrıca kadınların, genel anlamda akademik başarıları erkeklerden daha yüksek olma eğiliminde olduğu pek çok kez araştırma sonuçlarına bağlı olarak vurgulanmıştır [23]. Bu bulgu, kadın adayların erkek adaylara göre çalışma becerilerinin daha pozitif çıktılarla ilişkilendirilebilecekleri ortamda yetiştiklerini göstermektedir.

Araştırmada, Kimlik alt boyutunda da kadınların lehine bir sonuca ulaşılmıştır. Buna göre, Erikson’un aşamalı oluşum ilkesine dayanarak ortaya koyduğu psiko-sosyal gelişimin ilk dört döneminde kazanılan güçler “kimlik kazanımına karşı kimlik karmaşası” dönemine etki ettiği belirtilmiştir [6]. Ergen, güvenilir olduğunu kanıtlamaya çalışır [16]. Erikson’a göre ergenlikten önce var olan tüm aynılık ve süreklilikler, ergenlikte yeniden az ya da çok

sorgulanırlar; ergenler kendilerini ne olarak hissettikleri konusunda karşılaştırmalı olarak başkalarının gözünde nasıl göründüklerini bulmaya çalışırlar [18,24]. Kadın öğretmen adayların Kimlik alt boyutunda farklılık elde etmiş olmaları; önceki dönemler olan “Girişimcilik” ve “Çalışkanlık” alt boyutlarındaki olumlu kazanımlarından kaynaklanıyor olabilir. Erikson’un, psiko-sosyal gelişim dönemlerinin birbirinin üzerine binen aşamalarda gerçekleştiğini ve hiyerarşik bir sıra izlediği hatırlanacak olursak; kadınların Kimlik boyutundaki farklılığı, önceki süreçlerden başarıyla geçmeleri ve bir üst boyutta bu kazanımları daha kolay elde ettiklerini doğrular niteliktedir. Ayrıca, kız çocuklarının toplumumuzda üstlendiği sosyal roller ve erkek çocuklarına oranla cinsiyet ayırımından dolayı daha fazla mücadele etme duygusu kazanmalarının [22], kimlik gelişimlerinde olumlu etki yarattığı düşünölmektedir. Ayrıca, Morsünböl’ün (2005) çalışmasında da; kimlik statüleri cinsiyete göre karşılaştırılmış ve benzer olarak; başarılı kimlik statüsü boyutunda kadınların, başarılı kimlik puanlarının, erkeklerin başarılı kimlik puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır [25].

Farklı bir çalışmada; Zauszniewski ve Martin (1999) sözel ve sözel olmayan beceriler üzerinde psiko-sosyal gelişim dönemlerinin etkisine bakmışlardır [17]. Bireylerin bu becerilerinin yüksek olması; günlük işlerin üstesinden daha kolay gelebilme, daha iyi bir sosyal rol edinimi, uyumluluk, yaşam doyumu, yaşam kalitesi, kendine yardım edebilme ve olumsuzluklarla daha iyi baş edebilme becerilerini kolaylaştıran bir faktör olarak belirtilmiştir. Çalışmada, “kimlik kazanımı” boyutu ise bu becerilerin en önemli yordayıcısı (Beta= 0,44, R²=0,05, P<0,05) olarak bulunmuştur. Çalışmada geçen bu beceriler cinsiyet değişkeni açısından incelenmemiştir. Ancak bizim toplumumuzda kadınların bu becerilerde daha iyi olduğunu bulgulayan pek çok araştırma [26-29] olması, bu bulgunun nedenini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Zhang (2013) tarafından yapılan çalışmada ise Çinli üniversite öğrencilerinin psiko-sosyal gelişimlerinin kişiliğin beş büyük özelliği üzerine nasıl katkısının olduğu incelenmiştir [18]. Yapılan hiyerarşik regresyon analizinde “yaş” herhangi bir anlamlı katkı yapmamışken, cinsiyet değişkeni kabul edilebilir bir katkı sağlamıştır. Buna göre kadın öğrencilerin, erkek öğrencilere göre dönemleri daha başarılı atlattıkları bulunmuştur. Diğer taraftan üniversite öğrencilerinin nevrotik durumlarla mücadelesinde güven, özerklik ve kimlik gelişimi kritik bir öneme sahipken; yakınlık, üretkenlik, benlik bütönlüğü ve yine kimlik gelişiminin dışadönöklük için önemli olabileceği bulunmuştur.

Diğer taraftan, sınıf değişkenine göre yapılan analizlerde; “Girişimcilik” alt boyutunda 1. sınıf öğrencilerinin lehine sonuçlar elde edilmiştir. Bu da, üniversite yıllarının başında olan katılımcıların üst sınıflardaki katılımcılara göre duyuşsal özelliklerinin daha yüksek, daha girişken, öğrencilik ve meslek hayatıyla ilgili daha heyecanlı fikirlere sahip olduklarına işaret etmektedir. Genel olarak, son sınıfa yaklaşan öğretmen adaylarının meslek ve atanma kaygıları ortaya çıkmaya başladığından, bu süreci atlatabilmek için yoğun olarak ders çalışma eğilimine girerek, sosyal olarak paylaşmalarının en aza indiği gözlemlenmiştir. “Girişimcilik” alt boyutundaki bu anlamlı farklılık, beden eğitimi öğretmen adaylarının yaşadığı kaygıların önemli bir açıklayıcısı olabileceğini düşöndürmektedir. Zaten, Zauszniewski ve Martin (1999) yaptıkları çalışmada; Erikson’un psiko-sosyal teorisindeki ilk beş basamağın kişi içi faktörlerle ilişkili olduğunu vurgularken, geriye kalan basamakların kişilerarası faktörlerle ilişkili olduğunu vurgulamışlardır [17]. Aynı zamanda bu ilk beş basamağın, diğer basamakların anlamlı yordayıcıları olduklarını bulmuşlardır.

Yapılan analizlerde spor yapma durumuna göre her hangi bir farklılığın çıkmaması ilginçtir. Çünkü olumlu sosyal yaşantılar, kişilerin duyuğ, değer ve tutumlarında farklılık yaratabilir. Hatta literatürde sağlıklı rol modellerin olduğu ortamların, ergenlerin sağlıklı gelişimlerine katkı yaptığı bulgulanmıştır [14]. Bu anlamda spor, hem sosyalleşme hem de olumlu psikolojik özelliklere sahip olma açısından önemlidir. Ancak beden eğitimi öğretmenlik bölümünde okuyan öğretmen adaylarının spor yapma durumu zaten olağan ve gerekli bir durum olduğundan, farklılık yaratan bir faktör olarak gözlenmemiş olabilir. Ayrıca YGS puanı ile ölçek alt boyutları arasında da anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır (Tablo 3). Yine bu durumu da farklılık yaratmayan bir faktör olarak görmek doğru olabilir.

Sonuç olarak; bu çalışmada, beden eğitimi öğretmenliği bölümünde okuyan kadın öğretmen adayları, Girişimcilik, Çalışkanlık ve Kimlik alt boyutlarında; 1. Sınıf öğrencileri ise diğer sınıflara oranla girişimcilik alt boyutunda daha olumlu kazanımlar elde etmişlerdir. Bu çalışmada geçen konu, beden eğitimi öğretmen adaylarıyla yapılan tek çalışma özelliğini taşımaktadır. Bu çalışma, farklı değişkenlerle desteklenebilir ve geliştirilebilir. Aynı zamanda, eğitim faköltelerinin diğer bölümleri ile karşılaştırmalar yapılarak, çalışma

bulgularının genişletilmesinde yarar vardır. Zhang (2013) tarafından belirtildiği gibi, öğrenciler arasındaki ilişkileri teşvik etmek için, akademisyenler öğrencileri motive edecek öğrenme çevreleri yaratmalıdırlar [18].

Kadın öğretmen adaylarının, psiko-sosyal gelişim dönemlerini daha başarılı atlattığı öğretmenlik mesleği ile ilişkilendirilebilir. Tezcan (2001)'a göre, kadınların yaşam biçimleri ve iş yönelimleri öğretmenlik mesleğine çok uygundur [30]. Külahoğlu (2000)'na göre çocuk tutkusu, Hotaman'a (2002) göre, öğretmenlik mesleğinin kadın için saygın bir meslek olma konumu da diğer önemli faktörlerdir [31,32]. Bu nedenle akademisyenler, erkek öğretmen adaylarının da mesleği daha itibarlı algılamaları için, onları mesleğinde fark yaratmış, başarı elde etmiş ve saygın insanlarla bir araya getirme çabası içine girebilirler. Daha sonra bu olumlu rol modellerin, kişilerin değerleri üzerindeki etkisine bakılıp, bu tarz ortamların kişiler üzerindeki yansımaları araştırılabilir.

Bu çalışmada, gelişime odaklanmış çalışmalar incelenerek, üniversite deneyiminin öğretmen adaylarının psiko-sosyal gelişim düzeylerinin farklı değişkenlere göre çevresel koşullardan etkilenip etlenmediğine bakılmıştır. Bu yönleriyle bu çalışma, literatürü destekler niteliktedir. Diğer taraftan öğretmenlik mesleğinin gereği olan, pek çok olumlu tutum ve duygu durumu için yordama yapılabilir olması nedeniyle de bu çalışma bir başlangıç noktası olarak kabul edilebilir.

KAYNAKLAR

1. Santrock JW. Yaşam Boyu Gelişim, Ankara, Nobel akademik yayıncılık, 2015.
2. Kağıtçıbaşı Ç. Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi: Kültürel Psikoloji. 3. Baskı, İstanbul, Koç Üniversitesi yayınları, 2012.
3. Peedicayil JA. Comparison of Erikson's epigenetic principle with epigenetics. *Journal of Theoretical Biology*, 2012; 315: 144-145.
4. Özdemir O, Özdemir PG, Kadak MT, Nasıroğlu S. Kişilik gelişimi, psikiyatride güncel yaklaşımlar-current approaches in psychiatry, 2012, 4(4): 566-589.
5. Cüceloğlu D. İnsan ve Davranışı. İstanbul. Remzi kitabevi, 2007.
6. Erikson E.H. İnsanın sekiz çağı. Çev. T. Bedirhan Üstün ve Vedat Şar, Ankara, Birey ve toplum yayıncılık; 1984.
7. Sadock BJ, Sadock, VA. Kaplan ve Sadock's Klinik Psikiyatri El Kitabı. İstanbul, Güneş Kitabevi, 2009.
8. İlhan T, Özdemir Y. Beliren yetişkinlerde yaş, cinsiyet ve bağlanma stillerinin kimlik statüleri üzerindeki yordayıcı rolü. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2012, 19: 227-241.
9. Elkind D. Erik Erikson: İnsanda gelişimin sekiz evresi. (Çev. A. Dönmez), Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1979, 12(1): 27-38. DOI: 10.1501/Egifak_0000000613
10. Arı R, Arslan E. Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ölçeğinin Türkçeye uyarlama: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2008, 19 (1): 53-60.
11. Cherry K. Psychology: Theories, experiment, and quizzes [psychology.about.com] Erik Erikson's stages of psychosocial development. NewYork:2015 [updated 2015 Kasım 6] Available from: <http://psychology.about.com/od/psychosocialheries/a/psychological.htm>
12. Özgüngör S, Kapıkıran N. Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ölçeklerinin Türk kültürüne uygunluğunun karşılaştırmalı olarak incelenmesi: ön bulgular. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2011, 4 (36): 114-126.
13. Morsümbül Ü. Ergenlikte kimlik statüleri ve risk alma arasındaki ilişki. *Elementary Education Online*, 2013, 12(2): 347-355.
14. Sturdevant MS, Spear B. Adolescent psychosocial development. *Journal Of The American Dietetic Association*, 2002; 102(3): 30-31.
15. Jessor R. Succesful adolescent development among youth in high-risk settings. *American Psychological Association, Inc.*, 1993, 48:117-126.
16. Steinberg L. Adolescence. 5th Ed. North America: McGraw-Hill Companies, 1999.
17. Zauszniewski JA, Martin MH. Developmental task achievement and learned resourcefulness in healthy older adults. *Archives of Psychiatric Nursing*, 1999, 13(1):41-47.
18. Zhang L. Psychosocial development and the big five personality traits among Chinese university students. *Learning and Individual Differences*, 2013, 23 February: 163-167.
19. Torges C, Stewart A, Duncan L. Achieving ego integrity: Personality development in late midlife. *Journal of Research in Personality*, 2008, 42 (4):1004-1019.
20. Hotaman D. Öğretmenlik mesleğine yönelimi etkileyen etmenlerin incelenmesi. 2000'li yıllarda I. öğrenme ve öğretme sempozyumu, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 2002.
21. Senemoğlu N. Gelişim, Öğrenme ve Öğretim, 12. baskı, Ankara, Gazi kitabevi, 2005.

22. Özçatal EO (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı (Patriarchy, gender and women's participation in working life). ankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2011, 1(1): 21-39.
23. Woolfolk AE. Educational Psychology. 7th ed. USA, 1998.
24. Morsünbül Ü, Tümen B. Ergenlik döneminde kimlik ve bağlanma ilişkileri: kimlik statüleri ve bağlanma stilleri üzerinden bir inceleme. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 2008, 15 (1): 25-31.
25. Morsünbül Ü. Ergenlikte kimlik statüleri ve risk alma arasındaki ilişki. Elementary Education Online, 12(2): 347-355.
26. ivitci A. Üniversite öğrencilerinde genel yaşam doyumunu ve psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkiler. ukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, 21(2): 321-336.
27. Savcı M, Aysan F. The relationship between the perceived stress level and the stress coping strategies in university students. International Journal of Turkish Education Sciences, 2014, October: 44-56.
28. am Z, Artar M. Ergenlikte yaşam doyumunu okul türleri bağlamında bir inceleme. Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2014, 2: 23-46.
29. Özkara AB, Kalkavan A, avdar S. Examination of the life satisfactions levels of students receiving education in sports sciences. International Journal of Science Culture and Sport, 2014, 3(3): 336-346.
30. Tezcan M. Eğitim Sosyolojisi. Ankara, Anı Yayıncılık, 2001.
31. Külahoğlu ř. İyi öğretmenlik yetenek mi, beceri mi? Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2000, 2: 52-58.
32. Hotaman D. An investigation of pre-service teachers' perceptions of teacher personality characteristics, Journal of Theoretical Educational Science, 2012, 5(2): 186-201.